

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Rząd i opozycja JKM w systemie politycznym Wielkiej Brytanii - recenzja

Author: Kazimierz Nowak

Citation style: Nowak Kazimierz. (1969). Rząd i opozycja JKM w systemie politycznym Wielkiej Brytanii - recenzja. "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" (1969, z. 1, s. 333-336).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

S. Gebethner, *Rząd i Opozycja JKM w systemie politycznym Wielkiej Brytanii*, Warszawa 1967, KiW, ss. 347.

Nasza literatura na temat ustroju współczesnej Wielkiej Brytanii jest stosunkowo uboga. W dodatku niektóre publikacje poświęcone brytyjskiej problematyce ustrojowej są przestarzałe. Zainteresowanie zaś tą problematyką z kilku przyczyn, a przede wszystkim dlatego, że Wielka Brytania uchodzi za kolebkę burżuazyjnego parlamentaryzmu, jest duże. Brytyjskie instytucje ustrojowe wywarły — i do dziś wywierają — duży wpływ na rozwój koncepcji ustrojowych państw kapitalistycznych. Ustrój brytyjski stanowi jedną z typowych form państwa burżuazyjnego. Wielka Brytania bywa też stawiana często za wzór demokracji. Dlatego też

należy powitać z zadowoleniem pojawienie się pracy Gebethnera, tym bardziej że jest ona dobra.

Recenzowana książka jest przerobioną wersją dysertacji doktorskiej z 1963 r. przedstawionej i obronionej przed Radą Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, która zyskała autorowi w 1964 r. II nagrodę na dorocznym konkursie „Państwa i Prawa” na najlepsze prace doktorskie. Recenzent nie zna pracy doktorskiej i dlatego też nie wie, w jakim stopniu uległa ona przeróbce. Autor w słowie wstępnym nie podaje tego bliżej.

Praca składa się ze słowa wstępnego autora, ośmiu rozdziałów: I — Współczesny brytyjski system dwupartyjny, II — Aktualni partnerzy współczesnego systemu dwupartyjnego, III — Wybory do Izby Gmin, IV — Rząd JKM i „gabinet cieni”, V — Uchwalenie budżetu i kontrola jego wykonania, VI — Kontrola polityki rządu i działalności administracji, VII — Proces ustawodawczy, VIII — Rząd i Opozycja JKM w systemie politycznym Wielkiej Brytanii, oraz wykazu literatury. Ostatni rozdział ma więc taki sam tytuł jak cała praca, co jest niesłuszne. Poszczególne rozdziały są nierówne pod względem objętości, a nawet samej wartości. Wydaje się, że najlepsze są dwa pierwsze rozdziały i ostatni.

Nasuują się pewne zastrzeżenia co do konstrukcji pracy. Po omówieniu wyborów do Izby Gmin należało chyba pisać o uprawnieniach parlamentu, procesie ustawodawczym. Wiązałoby się to logicznie z poprzednim rozdziałem. Jest kwestią dyskusyjną, czy potrzebny był specjalny rozdział poświęcony uchwaleniu budżetu i kontroli jego wykonania, czy nie wstawić go do rozdziału poświęconego procesowi ustawodawczemu. Po przedstawieniu procesu ustawodawczego można było mówić o rządzie, „gabiniecie cieni” oraz kontroli polityki rządu i działalności administracji. W miejsce rozdziału ostatniego należało dać zakończenie, w którym autor podsumowałby swoje dotychczasowe rozważania i starał się wyciągnąć jakieś wnioski.

Autor nie podał w wykazie literatury materiałów źródłowych, chociaż w przypisach powołuje się na nie. Wydaje się, że materiały źródłowe zostały w słabym stopniu wykorzystane. Natomiast literatura przedmiotu jest bogata. Zostały wykorzystane prace w języku angielskim, francuskim, polskim i rosyjskim. Literatura w języku polskim została w pełni wykorzystana, trudno mi odpowiedzieć, czy także w pozostałych językach. Chyba ze względu na nieznamość języka, autor nie wykorzystał literatury przedmiotu w języku niemieckim. W wykazie literatury znajdują się także takie pozycje, jak np. W. Goodman, *The Two-Party System in the United States*, A. Hertz, *Amerykańskie stronnictwa polityczne*, C. Rossiter, *Parties and Politics in America*, S. Rozmaryn, *Konstytucja jako ustawa zasadnicza PRL*, które w zasadzie nie mają nic wspólnego z poruszaną w recenzowanej pracy tematyką.

Pracę czyta się z zaciekawieniem z dwóch przyczyn. Po pierwsze, autor pisze ze znanstwem o współczesnych problemach ustrojowych Wielkiej Brytanii. Po drugie, praca napisana jest ciekawie i pięknym językiem. Są prace naukowe, które nużą czytelnika. Tego nie można powiedzieć o recenzowanej pracy. Autor nie zasklepia się w dogmatyczno-prawnych rozważaniach zagadnień konstytucyjnych. Koncentruje się głównie na przedstawieniu faktycznego układu sił politycznych, a przede wszystkim partii politycznych i kryjących się za nimi rzeczywistych ośrodków władzy. Ukazuje mechanizm i sprężyny działania współczesnego państwa brytyjskiego, patrząc przez pryzmat walki politycznej między Rządem i Opozycją JKM.

Przedstawione w pracy istota i faktyczna rola Opozycji JKM oraz jej stosunek wobec rządu rozwiewają wiele złudzeń i iluzji. We właściwym świetle ukazane są również stosunki łączące parlament z rządem, w których niewiele

ostało się z dziewiętnastowiecznej suwerenności ciała przedstawicielskiego i nadrzędności legislatywy nad egzekutywą.

W słowie wstępnym autor pisze: „Jedni rządzą, drudzy ich krytykują i obejmują rządy, kiedy naród ich z kolei obdarzy zaufaniem. Tak wygląda wyimaginowany typ stosunków między Rządem a Opozycją Jej Królewskiej Mości. Tymczasem rzeczywistość kryje wiele rozczarowań. I temu właśnie — ukazaniu faktycznego mechanizmu działania instytucji ustrojowych — poświęcona jest niniejsza książka. Chciałem w niej nakreślić napełniejszy i — w miarę aktualnie dostępnej wiedzy na ten temat — obiektywny obraz stosunków między Rządem i Opozycją JKM" (s. 6). Autor jest wierny swoim zapowiedziom. Praca przedstawia bez zafałszowania i upiększania stosunki, jakie istnieją między rządem a opozycją. Idealny obraz demokracji brytyjskiej zostaje przez autora skonfrontowany z realiami życia politycznego. Konfrontacja ta zaś rozwiewa wiele mitów i fałszywych wyobrażeń o mechanizmie ustrojowym Wielkiej Brytanii. I u nas wielu zachwycało się angielską zasadą gry politycznej, uprawianej przez rząd i opozycję. Opozycja JKM miała być wymarzoną panaceum na wszelkie nasze niedomagania i trudności.

Autor poświęca — i słusznie — dużo uwagi partiom politycznym w Wielkiej Brytanii. Nie można bowiem zrozumieć dokładnie mechanizmu działania organów państwowych, a przede wszystkim Opozycji JKM bez dokładnego zapoznania się z brytyjskim systemem partyjnym. W pracy jest mowa (s. 34 i nast.) o przyczynach, które doprowadziły do powstania systemu dwupartyjnego w Wielkiej Brytanii. Także i inne przyczyny natury społecznej, politycznej, psychologicznej zadecydowały o powstaniu i utrzymaniu tego systemu. Na drodze do sukcesów politycznych mniejszych partii stoi mechanizm systemu politycznego, siła zakorzeniona tradycji politycznych, przeszkody natury społecznej. Małe partie w próbie pozyskania wyborców, którzy dotychczas głosowali na wielkie partie, napotykały na tradycyjne irracjonalne przywiązanie do nich wyborców, będące w brytyjskim życiu politycznym ważnym czynnikiem. Wiele zasad brytyjskiego systemu politycznego przeszkadza rozwojowi mniejszych partii, bez względu na to, czy to są partie klasy robotniczej, czy też partie klas posiadających. Cały angielski system wyborczy — prawo wyborcze, praktyka wyborcza, zwyczaje — służą powstaniu i utrzymaniu dwupartyjności. Na drodze do powstania mniejszych partii stoi szeroko rozpowszechniony pogląd wśród niezależnych wyborców, że głos nie oddany na jedną z wielkich partii jest głosem straconym. Ponieważ są tylko dwie partie faktycznie walczące o władzę i te partie posiadają monopol na głosy, jest prawie że pewne, iż jedna z nich zdobędzie większość. Wyborcy nie mają w istocie innego wyboru. Brytyjski system dwupartyjny stanowi konkretnie określony układ stosunków- międzypartyjnych, na których treść mają wpływ tak zasadnicze elementy, jak forma i sposób współistnienia kilku partii politycznych, ich miejsce wśród innych form organizacji opinii publicznej oraz struktura wewnętrzna samych partii. Wzrósł on silnie w tryby mechanizmu państwowego Wielkiej Brytanii. To właśnie system dwupartyjny, działając w ramach konstytucji brytyjskiej, stał się tak dogodną dla panowania klas posiadających instytucją w warunkach państwa monopolistycznego — a tym samym sprzyja panowaniu politycznemu wielkiego kapitału przy zachowaniu pozorów demokracji burżuazyjnej.

Partie polityczne w Wielkiej Brytanii autor na ogół trafnie charakteryzuje. Przy charakterystyce Partii Pracy należało jednak więcej uwagi zwrócić na ewolucję poglądów tej partii. Początkowa Partia Pracy była bardziej bojowa, w miarę jak elementy drobnomieszczańskie uzyskiwały coraz większy wpływ, partia odchodziła od swych pierwotnych założeń. Partia Pracy, jakkolwiek od początku swego była nastawiana antyrewolucyjnie i wrogo wobec idei dyktatury proletariatu, władzy radzieckiej, to jednak w różnych okresach, w zależności od nasile-

nia walki klasowej, siły walczących obozów, sytuacji międzynarodowej, stosowała różne metody zwalczania ruchu rewolucyjnego. W okresie wzmożonej walki klasowej zagrażającej panowaniu klas posiadających, w okresie mobilizowania w obozie robotniczym wszelkich sił i zdecydowanej postawy klasy robotniczej, strajków, Partia Pracy operowała znacznie radykalniejszymi hasłami, powstrzymując w ten sposób proletariat od dalszej walki. W okresie zaś pewnego odpływu fali rewolucyjnej, kiedy już burżuazja siedziała w siodle, politycy Partii Pracy operowali w mniejszym stopniu frazeologią rewolucyjną. W pewnym stopniu obserwuje się związek dialektyczny pomiędzy hasłami, teoretycznymi sformułowaniami Partii Pracy, a kształtowaniem się sytuacji politycznej w kraju i w świecie, w angielskim i międzynarodowym ruchu robotniczym.

Autor pisze: „Współczesny brytyjski system dwupartyjny nie mógłby funkcjonować bez żelaznej dyscypliny partyjnej, która obowiązuje już w procesie powoływania Izby Gmin, a niemal bez reszty opanowała działalność poselską w parlamencie" (s. 29). Pod to stwierdzenie nie można się podpisać, zdarzają się bowiem wypadki, że posłowie nie głosują w myśl zaleceń kierownictwa partii. W Partii Pracy istnieje zawsze grupa posłów lewicowych, która ma na wiele spraw odmienne poglądy od kierownictwa partii. Można tutaj wskazać i na inne poglądy autora, z którymi można dyskutować.

Recenzowana praca wzbogaciła naszą literaturę o współczesnym ustroju brytyjskim. Autor włożył wiele wysiłku w napisanie pracy, dlatego też wypowiedane poglądy opierają się o bogaty materiał faktograficzny. W przyszłości każdy pracownik naukowy zajmujący się ustrojem Wielkiej Brytanii będzie musiał sięgnąć do recenzowanej pracy. Słowa uznania należą się wydawnictwu „Książka i Wiedza" za wydanie pracy, a przede wszystkim za formę książki.

Kazimierz Nowak